

YETİMÎ VE ŞİİR DÜNYASI

Dr. Zehra GÖRE

Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Türkçe Eğitimi Bölümü

zgore@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 16. yüzyılda yaşamış, ancak ismini duyuramamış bir şâir olan Yetimî'nin hayatını ve eserlerini inceleyerek şiir dünyası hakkında bilgi vermektir.

Asıl adı Ali olan Yetimî İstanbulludur. Birçok meslekle uğraşmış, hiçbirisinde devamlı olamamıştır. Karamanlı Şeyh Cemâl'e bağlanmıştır. Seydî Ali Reis'in vasıtasıyla donanmaya katılmıştır. M. 1553'de hayatı yoksulluk içinde son bulmuştur.

Şâirin iki eseri tespit edilmiştir. Bunlardan Divan'ın iki nüshasına ulaşılmıştır. Bu eserden başka, bugün elimizde olmayan Barbaros Hayreddin ile Oruç Reis'in gazalarını anlatan Lüccetü'l-Ahyâr adlı bir mesnevisi vardır.

Yetimî'nin edebî kişiliğinin oluşmasında hayatının ve çevresinin etkisi vardır. Sade ve anlaşılır bir Türkçe kullanmıştır. Sanat yapmadan az ve öz söylemeye gayret etmiştir. Yaşadığı dönemde Hayâlî ile bir tutulmuştur. Gemici terimlerini kullanarak yazdığı şiirleri ise edebî kişiliğinin en ilgi çekici yanını teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yetimî, Yetim, Yetim Ali Çelebi, Yetimî Divanı, Lüccetü'l-Ahyâr gemici terimleri, kalenderîlik, abdâl

ABSTRACT

The aim of this work is to inform about the poetry world by studying the life of Yetimî who lived in 16 th C. but could not become famous and his literary personality.

Yetimî whose original name was Ali came from Istanbul. He dealt with a lot of jobs but none of them were permanent. He was obliged to Sheikh Cemâl from Karaman. He joined navy by the help of Seydî Ali Reis. Yetimî died in 1553 in poverty.

After investigations, two works of Yetimî has been determined. We have two copies of his Divan. Apart from that work there is another work named Lüccetü'l-Ahyâr that we haven't got now and it tells he holy wars of Oruç Reis and Barbaros Hayreddin.

Yetimî's life and environment influenced his literary personality. He used a clear and understandable Turkish. He tried to say short and sweet without making art. He was considered same with Hayâlî in that period. The poems that he wrote using navy terminology are the most attractive side of his literary personality.

Key Words: Yetimî, Yetim, Yetim Ali Çelebi, navy terminology, Yetimî's Divan, Lüccetü'l-Ahyâr, qalandars, abdals

Hayatı:

Mahlasını bazen Yetimî bazen Yetim diye kullanan şâirin asıl adı Ali'dir. Tezkirelerin bir kısmında Yetim Ali Çelebi diye geçer. Şâirin Yetimî mahlasını seçmesiyle ilgili olarak kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, M. Fuad Köprülü bu mahlasın abdallıkla ilgili olabileceğini, abdalların kendilerine Seyyid Gazi Yetimleri adını verdiklerini; abdallar arasında yetişen bazı şâirlerin *Yetimî*, *Hüseynî* gibi mahlaslar aldıklarını söyler (Köprülü, 1989:375).

Şuarâ tezkirelerinde ve diğer bazı kaynak eserlerde Yetimî hakkında bilgi vardır.¹ Bu tezkireler arasında en teferruatlı bilgi Aşık Çelebi'nin Meşâirü's-Şuarâ adlı eserindedir. Bütün kaynakların ittifak ettiği üzere şâir, İstanbulludur. Doğum tarihi belli değildir. Ancak Kanûnî Sultân Süleymân'a yazdığı arz-ı hâlinde şöyle der:

İki sulûân-ı Rÿm'a hem ben de
Olmış idüm yigirmi yıl bende
(Mesnevi I/44) *

Bu beyitten hareketle Yetimî'nin doğum tarihi yaklaşık olarak tahmin edilebilir. Şâirin söz konusu ettiği padişahlar II. Bâyezîd ve I. Selim'dir. II. Bâyezîd 1481-1512, I. Selim ise 1512-1520 yılları arasında hüküm sürmüştür. Yetimî, bu iki padişaha yirmi yıl hizmet ettiğini söylüyor. Yirmi yılın sekiz yılını I. Selim döneminde geçirdiği varsayılırsa kalan on iki yılda da II. Bâyezîd'e hizmet ettiği düşünülebilir. II. Bâyezîd'in saltanat yılları göz önüne alınarak Yetimî'nin yaklaşık olarak 1500 yılında hizmete başladığı kabul edilirse, şâirin doğum tarihi 1480 yılı civarındadır.

Ailesi hakkında elde ettiğimiz tek bilgi babasının adı ve mesleğiyle ilgilidir. Babasının adının Mehmed olduğu sadece Tuhfe-i Nâilî'de kayıtlıdır. Diğer kaynaklarda II. Bâyezîd ve I. Selim zamanında turnacıbaşılık yaptığı bildirilmektedir.² Şâir, arz-ı hâlinde kendisi de bunu ifade eder:

ÒÀããaten ol şeh-i cihân-dâruñ
Baór u ber pâdişâhı òünkâruñ

1 Şâir hakkında şu kaynaklarda bilgi vardır: Sehî Bey, **Heşt Behişt**, İstanbul Üniversitesi TY, No: 2540, yk. 130a; Latîfî Çelebi, **Tezkiretü's-Şuarâ**, Ayasofya Ktp. No: 3142, yk. 181b; G.M. Meredith Owens, **Meşâirü's-Şuarâ or Tezkere of Aşık Çelebi**, Londra, 1971, yk. 93b; Ahdî, **Gülşen-i Şuarâ**, Süleymâniye Ktp., Hâlet Efendi Bölümü, No: 107, yk. 288a; İbrahim Kutluk, **Beyânî, Tezkiretü's-Şuarâ**, Ankara, 1997, s. 1071; Riyâzî, **Riyazü's-Şuarâ**, Topkapı Sarayı Müzesi, T.Y., H. 1276; Kafzâde Fâizî, **Zübdetü'l-Eşâr**, Ali Emiri Efendi, Millet Ktp., No: 1325, yk. 253b; Mehmed Süreyyâ, **Sicill-i Osmânî**, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1357, C. IV, s. 631; Mustafa İsen, **Gelibolulu Mustafa Âlî, Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı**, Ankara, s. 285-286; Nâil Tuman, **Tuhfe-i Nâilî**, Ankara Millî Ktp., MFA 5064, C.II, s. 1714; Şemseddin Sâmî, **Kâmusu'l-A'lâm**, Ankara, 1996, s. 4791; Rıdvan Canım, **Latîfî, Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ**, Ankara, 2000, s. 577-578.

* Bu çalışmada Yetimî Divanı'ndan verilen örnekler şu çalışmadan alınmıştır: Zehra Piroğlu, **Yetimî, Hayatı Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni**, Konya, 1996, 361 s. (SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

² Ahdî ve Sehî'nin tezkirelerinde babasının zağarcıbaşı olduğu yazılıdır. Zağarcıbaşılık, turnacıbaşılık gibi yeniçeri rütbelерinden olup, avda kullanılan zağarları yetiştirenlerin kumandanlarına verilen addır (Pakalın, 1972: 645).

Eb ü ecdÂdı òidmetinde peder
Ûrnacı-başı idi pür şeh-per
(Mesnevi I/42-43)

Turnacıbaşılık, yeniçeri ocağında bir rütbe olup, kuş avında kullanılan köpeklerle, takip işlerine yarayan köpeklere ve tazılara bakanların başına verilen addır. Ayrıca yeniçeri ocağı için alınan devşirmelerin toplanmasıyla da görevlidirler (Pakalın, 1972: 535). Babasının bu görevinden dolayı *Turnacıbaşızâde* olarak anılan Yetîmî, yine aynı sebeple yeniçeri ocağına katılır. Yukarıda şâirin kendi söyleyişinden hareketle işaret edildiği gibi Yetîmî de babasıyla aynı dönemde, II Bâyezîd ve I. Selim devrinde yeniçerilik yapmıştır.

Yetîmî'nin yeniçeri ocağına katılması onun hayatında önemli bir safha olmuştur. Ancak Âşık Çelebi'nin bildirdiğine göre, birçok meslekle uğraşmış ama hiçbirisinde devamlılık gösterememiş, çabuk usanmıştır. Nitekim, geçimini bir süre yeniçerilikle sağladıktan sonra, içkiye düşkünlüğü yüzünden buradan ayrılmıştır. O dönemde sarhoş bir şekilde Sultan Mehmed (Fatih) Camii'nin merdivenlerine sızıp kaldığı rivayet edilir (Owens, 1971: bk.93b).

Daha sonra şâir, bu harabî hayatının tam tersine tasavvufa meyl ederek; Ahdî'nin ifadesiyle "... *ferâat tariûın ûutup dânişmend ü hÿşmend olmak temennâsıyla èilm-i ôâhire müdâvemet gösterüp Âdir-ı ôâûr deryâ-yı maèevi taâvvufa mâéil olup*"³, zâhirî ve bâtnî ilimlere vâkîf, âlim ve şâir Karamanlı Şeyh Cemâleddin Efendi'ye derviş olur.⁴ Yetîmî, bu zâtın hankahında on beş yıl kadar halvetler çekip terbiye görerek, şeyhe hizmet eder. Şâir, bu durumu arz-ı hâlinde şöyle dile getirir:

Fuûarâ zeyyine olup mâéil
Òidmetine yüz urdum on beş yıl
(Mesnevi I/53)

Tasavvufa yönelerek Şeyh Cemâleddin'e bağlanan Yetîmî, yazdığı bir murabbaında Kalenderîlikle ilgisini açıkça ifade eder.⁵ Aşağıda bu murabbadan alınan bendlerde Kalenderîlerin seyahat erkânlarını anlatır:

³ Ahdî, *Gülşen-i Şuarâ*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Ef.Bl., No. 107, bk. 228.

⁴ Şeyh Cemâleddin İshak (Karaman?-İstanbul H.940-M.1533) Hacdan dönüşünde İstanbul'a gelerek Karamanlı Pîrî Mehmed Paşa'nın Yüksek Kaldırımında yaptırmış olduğu dergahta ders verdi. Zâhirî ilimleri Mevlânâ Kestelli'den bâtnî ilimleri Halvetî tarikatına mensup tabip Karamanî'den almıştır. H. 940 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Sütlüce'dedir. Kasâid-i Arabiyyesi vardır (Mehmed Süreyyâ, 1308: 82-83).

⁵ A. Yaşar Ocak ve S. Nüzhet Ergun eserlerinde Yetîmî'yi 16. yüzyılın ünlü bir Kalenderî şâiri olarak kabul ederler (Ocak, 1999:166). S. Nüzhet Ergun şâirin divanının elde olmadığını, şiiirlerine mecmualarda rastlanıldığını belirterek yukarıda bahsettiğimiz murabbâ örnek olarak verir. Ayrıca Prof. Ahmed Caferoğlu'nun Viyana kütüphanesindeki bir mecmuadan istinsah ettiği Kul Yetîm mahlaslı manzumenin de bu şâire ait olması ihtimalinden bahsederek heceyle yazılmış bir manzumeyi aktarır (S. Nüzhet Ergun, 1944: 110). Yetîmî ile ilgili yaptığımız araştırmalarda şâirin heceyle yazdığı ve mahlasını Kul Yetîm şeklinde kullandığı başka bir örneğe rastlanmadığından,

Terk-i èÀdet ile yine kendümüze bend idelüm
Resm ü Àyin-i cihÄnı nice pÄ-bend idelüm
èAzm-i ŞirÄz ü BuòÄrÄ vü Semerúand idelüm
Gel Úalender olalum terk-i diyÄr eyleyelüm

Emr-i Óaú irdi sefer eyledi çün Pír CemÄl
Rým'da saña úarÄr oldu Yetim emr-i muóÄl
èAraba ya èAceme eyleyelüm istiècâl
Gel Úalender olalum terk-i diyÄr eyleyelüm
(Murabba I/ V-VI)

H.940-M.1533'de Şeyh Cemâl ölür ve Sütlüce'de defnedilir. Bunun üzerine Yetimî de şeyhinin mezarı yakınında kendine bir mesken edinerek bu mevkiye inzivâya çekilir. Herkesten uzak, dervişâne yaşarken bir Hıristiyan cariyesini sever. Ne yapıp ederek, “*yetmiş iki dereden âu getirüp*” cariyeyi satın alır. “*nihÄl-i ümidin onun nesim-i vaâlı ile pür-berg ü bÄr*” eder. Fakat zaten geçim sıkıntısı içinde olan Yetimî'nin sıkıntısı daha da artar (Owens, 1971: yk. 93 b).

Bu sıkıntılı durumda, Tersâne Kâtibi Seydî Ali Reis (1498-1562) Yetimî'nin imdadına yetişir. Devrinde denizciliği, coğrafya âlimliği ve şâirliği ile meşhur olan Seydî Ali Reis'in H.947-M.1540'ta Galata'da yaptırdığı konak, fukaranın ve şâirlerin toplantı yeridir. Yetimî de bu evin müdavimi olur (İpekten, 1996: 88). Böylece Seydî Ali Reis'in vasıtasıyla şâirin hayatında yeni bir sayfa açılır ve hayatı farklı bir mecraya yönelir.

Yetimî'nin perişan halini görerek ona yardım elini uzatan ve kefil olarak kendisini himayesi altına alan Seydî Ali Reis, şâiri beraberinde sefere götürmüştür. Sicill-i Osmânî'de Yetimî'nin, Seydî Ali Reis ile Hind Seferine çıktığı bildirilirse de (Mehmed Süreyyâ, 1308: s.631), gittikleri seferin H.944-M.1537 yılında gerçekleştirilen güney İtalya'daki Pulya (Puglie) seferi olması kuvvetli bir ihtimaldir. Yetimî'nin şâirlerinde de Pulya'nın adı geçmektedir:

Nehb ü àÀretler ile Pulyayı virÄn idelüm
Geçüp andan öte İspanyayı tÄlÄn idelüm
Ceneviz memleketin òÄk ile yeksÄn idelüm
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm
(Murabba II/IV)

Úaçalar tente fora eyleyürek
Pulyanın òÄli úoyup úıyıların
(Kıt'a XX/10)

Pulya seferinden bir yıl sonra Barbaros Hayreddin Paşa ile Andrea Doria'nın Preveze savaşı olmuştur. Bu savaşta Seydî Ali Reis sol tarafa kumanda etmiştir

---

Kul Yetimî'nin bir halk şâiri olduğu, Yetimî ile Kul Yetimî'nin aynı şâirler olmadığı kanaatini taşımaktayız.

(Danişmend, 1947-1950:214). Yetîmî'nin de Seydî Ali Reis'in yanında sefere katılmış olması mümkündür. Âşık Çelebi, Yetîmî'nin aşağıdaki şiirini Barbaros Hayreddin Paşa ile çıktığı bir sefer ile ilgili olarak söylediğini aktarır (Owens, 1971: yk. 95 a):

Dümen üogrıldup İspanya diyen bi-dîn-i melèyna
Yine şevú eyleyüp girdük ünanna-yı hümÄyña

Yine baştardalar başdan atup baş üopların güm güm
äalındı äayóalar birle zelÄzil rubè-ı meskÿna

Üonanmaya delil olup yine fÄnyş-ı Öayrü'd-dîn
Şu deñlü äarba èazm itdük ki şarúa düşdi Anúona

Elinde ceng-cÿ äÄzilerin şemşir-i èuryÄni
Üara kÄfirleri úoydı ser-Ä-ser úirmızı üona

Yetim emvÄc ile her tià olup bir mevc-zen deryÄ
SelÄmet sÄóilin Efrenc göstermez bu furtuna

(G. 200)

Bu manzumeden İspanya'ya dümen dorultulduğu, çetin mücadeleler verildiği, hep batıya gidildiği anlaşılıyor. Denizcilik tarihinden hareketle Yetîmî'nin Barbaros Hayreddin Paşa'nın Akdeniz'in batı kıyılarına yaptığı seferlere katıldığı düşünülebilir. Yetîmî de, Barbaros Hayreddin Paşa'nın zaferleri nazmettiği Lüccetü'l-Ahyâr adlı mesnevisinde Paşayla uzun zaman birlikte seferlere çıktığını söyler (İsen 1994, 286):

Óamd aña kim nice zamÄn nice dem
Aúdeñize baädum anuñla úadem

Yetîmî'nin Seydî Ali Reis'in himayesinde sefere çıkması, ona hem deniz hayatını öğretmiş, hem de yukarıda örneklerini verdiğimiz manzumelerde görüleceği gibi, sanatına gemicilik terimlerinin girmesine sebep olmuştur. Sefere çıkmış bir gemici şâir olarak onun edebî kişiliğinin en ilgi çekici yanını teşkil eden gemici terimlerini kullandığı şiirlerini gerçekçi bir üslupla yazmıştır. Bununla birlikte aşağıdaki kıtaya bakarak şâirin deniz hayatından pek hoşlanmadığı söylenebilir. Yetîmî'nin oldukça meşhur olan ve denizden şikayet ettiği bu kıtasından hareketle, onun neredeyse sefere çıkmaktan pişmanlık duyduğu da düşünülebilir:

äuyı bardaúda dimişler gemiyi kÄâıdda
Bizden evvel bu cihÄn seyrin iden ehl-i vuúyf

èÄlem-i berri koyup baór hevÄsında yelen
Bÿ èAli ise eger èaúlına idrÄkine yÿf

(Kıt'a XIV)

Yetîmî'nin deniz macerasıyla ilgili başka bir bilgi yoktur. Onun gemicilik hayatının ne kadar ve ne şekilde sürdüğü belli değildir. Ancak bunun geçici bir dönem

olduğu tahmin edilebilir. Kaynaklar, şâirin tekrar geçim sıkıntısına düştüğünü zarurette kaldığını bildirirler. Bu durumda iken Yetîmî, hâlini anlatan bir mesnevi yazarak arz-ı hâlde bulunmuş, devrin padişahı Kanûnî Sultân Süleymân'a sunmuştur. Şâirin maksadını ifade için kaside değil de bir mesnevi yazması dikkat çekicidir. Bu manzume sayesinde on beş akçe ile silahdar bölüğüne alındığını, yine tezkirelerden öğreniyoruz. Kâmusü'l-'A'lâm'da tezkirelerden farklı olarak, şâirin geçim sıkıntısı sebebiyle görev talep etmek için bir manzume yazdığı ve Kanûnî Sultân Süleymân'a sunduğu, fakat sefer zamanı olduğundan bu isteğinin yerine getirilemediği belirtilir (Şemseddin Sâmî, 1986:4791).

Padişahın ihsanıyla silahdar bölüğüne alınan Yetîmî'nin memnuniyetsiz tutumunu Âşık Çelebi şöyle ifade eder: “*Ol daði kendi de levâzım-ı mülâzemet-i sofra vü òidmet-i pâdişâhiye iútidâr olmaduâın bu vechle iðhâr eyledi* (Owens, 1971:yk.946):

Baňa bi-bahşış èatÀ-yı rütbet-i äaff-ı sipÀh
Bir gedÀya pîl ihsÀn eylemekdür pâdişâh

Silahdar bölümünde Kanûnî'nin maiyetinde bir çok sefere giden Yetîmî, H.955-M.1548 senesinde Van seferi sırasında, Camii-i Cedîd (Süleymâniye Camii) hizmetinde kalan bölük halkı zümresinden olmak ümidiyle, diğer taraftan da “*ehl-i eyâline inciðAbından*”, Konya'dan İstanbul'a dönmüş, bu durum hoş karşılanmamış ve sefere katılmadığı için ulûfesi kesilmiştir. Âşık Çelebi, şâirin bu hâlini “*ou atıldı, yayı yasıldı*” diye tarif eder. Böylece Yetîmî tekrar yoksulluğa düşer. Bu sıkıntılı zamanında talihsizlik yakasını bırakmaz ve karısını kaybeder. Karısının ölümü üzerine Yetîmî, aşağıdaki beyti diline dolayarak üzüntüsünü ifade eder (Owens, 1971: yk. 93b):

Ehl-i Yetim çün ecel derdine bulmadı devÀ
Ey tecerrüd èÀlemi ehlen ve sehlen meróabÀ

Yetîmî'nin silahdar bölümüne alındığı tarihlerde, Barbaros Hayreddin Paşa (öl. H.952-M.1546) Seydî Ali Reis'ten şâirin hâlini ve şâirlikte maharetini öğrenerek onunla ilgilenmiştir. Ona bir cariye ile beş bin akçe vererek sefer ve zaferlerini nazmetmekle görevlendirmiştir. Şâir, olanca kudretini ortaya koyarak Mahzenü'l-Esrâr vezninde Lüccetü'l-Ahyâr isimli bir mesnevi yazmaya başlamıştır. Fakat iki bin beyit yazdıktan sonra Barbaros Hayreddin Paşa ölünce eserini tamamlayamamıştır.⁶

Paşanın ölümünden kısa bir süre sonra Yetîmî'nin hayatı H.960-M.1553 tarihinde son bulmuştur. Bu süre zarfında şâirin neyle uğraştığı hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Âşık Çelebi, şâirin yokluk içinde geçen hayatını şu beyitlerle hülâsa etmiştir:

Faúr ile geldi faúr ile gitdi
Faúr ile bitdi faúr ile yitdi

Künc-i miónetde derd ü şiddetle

⁶ Beyânî tezkiresinde bu kişinin Kaptan Piyale Paşa olduğu Kâmusü'l-'A'lâm'da ise Seydî Ali Çelebi olduğu yazmaktadır (Kutluk, 1997: 334; Şemseddin Sâmî, 1996: 4791).

Öldi gitdi belâ vü miónetle

Eserleri:

Yapılan araştırmalar neticesinde Yetimî'nin iki eseri tespit edilmiştir. Bunlar, şâirin Divan'ıyla, kaynakların bahsettiği ancak bugün elde olmayan Lüccetü'l-Ahyâr isimli mesnevisidir:

a. Divan

Yetimî Divanı'nın bilinen iki nüshası vardır. Bunlardan biri *Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Kütüphanesi No:18949*'dadır.⁷ Diğeri *Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü No: 3298*'da kayıtlı *Divanlar Mecmuası* adlı bir yazmanın⁸ 61-103. varakları arasındadır. Divanda 1 kaside, 4'ü tarih kıt'ası 35 kıt'a, 3 terhib-i bend, 1 terci'-i bend, 3 murabba, 1 nazm, 4 mesnevi, 220 gazel bulunmaktadır.

Divanında bulunan 220 gazel ile, Yetimî'nin bir gazel şâiri olduğunu söylemek mümkündür. Alfabenin bütün harflerine göre gazel yazmıştır.

Divanda 35 kıta vardır. Bunlardan ikisi Farsça olmak üzere dördü tarih kıt'asıdır. Tarihler, Seydî Ali Reis'in çocukları Hüseyin ve Mehemed'in doğumlarına, Seydî Ali Reis'in köşkünün inşasına ve şeyh Mahmûd Efendi'nin tekkesinin yapımına düşürülmüştür. "*Kıt'a-i Deryâ*" başlığını taşıyan kıt'a-i kebîrede ise şâir, gemici terimlerini kullanmıştır. Yetimî hakkında bilgi veren kaynaklar, bu şiirden *kaside* diye bahsederler. Ancak incelediğimizde şiirin kıt'a olduğu açıkça görölr. Kıt'aların dördü ise hezeldir. Afyon kullananlar zemmedilmiştir.

Terkib-i bendlerin sayısı üçtür. Birincisi Seydî Ali Reis'e methiyedir. Manzumede dönemin şâirlerinin toplanma yeri olan Seydî Ali Reis'in köşkünü ve sohbet meclisini anlatmıştır. İkinci terhib-i bend, şeyhi Cemâleddin Efendi'nin oğunun ölümüne mersiyedir. Sadece Süleymâniye nüshasında olan üçüncü terhib-i bend ise Kanûnî'nin iki oğlu şehzâde Selim ve şehzâde Mehemed'in methiyesi hakkındadır.

Divanda üç murabba yer alır. Murabbalar arasında gemici terimlerini kullanarak yazdığı şiir dikkat çekicidir.

Divanda nazm ve matla diyebileceğimiz şiirler mevcuttur. Ancak bunların eksik kalmış gazeller olabileceği düşünölebilir. Nitekim elimizdeki her iki nüshada da yer alan ve bir nazm gibi görönen üç beyitlik şiirin Âşık Çelebi'nin Meşâirü'ş-Şuarâ'sında beş beyitlik bir gazel olduğu görölmüştür.

⁷ Nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Sert mukavva ciltli ve ebru desenli, cilt sırtı vişne çürüğü rengine, 65 varak, filigranlı boyuna çizgili kâğıt, başlıklar kırmızı yazılmıştır. Yazısı nesihîdir.

⁸ Nüshanın istinsah tarihi şevval/1001-M.1593'tür. Nüshanın müstensihî belli değildir. 42 varak, her varakta ortalama 19 satır vardır. Kâğıt âbâdî, yaldızlı ve tezhipli, cildi meşin, üstü kırmızı bez kaplı, yazısı ta'liktir. 180 varaktan ibaret olan bu mecmuanın baş tarafında kitaplık mührü basılıdır ve mecmuada Yetimî Divanı'ndan başka Nizâmî, şeyhî, Hilâlî, Leâlî, Fakihî, Çâkerî, Bâkî divanları vardır.

Mesnevi şeklinde 4 şiir vardır. Bunlardan ikisi, kasidenin yazılış amacına uygun biçimde yazılmış ve Kanûnî'ye sunulmuştur. Aşağıdaki mesnevi de tarif-i nefis olup şu 3 beyitten ibarettir:

Tekye-gâh-ı felâketüñ dedesi
Şâh-râh-ı fenâ felek-zedesi

Berr ü baóruñ levend ü seyyâóı
Pâ-bürehne beriyye fellâóı

Müstemend ü müsâfir-i iúlim
Dermend ü fütâde yaèni Yetim
(Mesnevi IV)

b. Lüccetü'l-Ahyâr

Kaynakların bahsettiği ancak bugün elimizde olmayan eser, Barbaros Hayreddin Paşa ile Oruç Reis'in gazalarını tasvir eden bir mesnevidir.

Yetimî'nin silâhdâr bölüğüne katıldığı zamanlarda, Barbaros Hayreddin Paşa, Seydî Ali Reis'ten ve etraftan şâirin içinde bulunduğu sıkıntılı hâlini ve şiir söylemedeki kabiliyetini öğrenir. Kendisine ilgi göstererek, bir cariye ile beş bin akçe verip gazavâtını nazmetmesini ister. Yetimî bunu kabul eder ve olanca şâirliğini ortaya dökerek Mahzenü'l-Esrâr bahrinde bir mesnevi yazmaya başlar. Ancak 2000 beyit kadar yazmışken Barbaros Hayreddin Paşa ölünce eser yarım kalır (Levend, 1956: 74). Bazı kaynaklar bu esere ait bir kaç beyit aktarmışlardır.

Âşık Çelebi'nin naklettiği beyitler şunlardır (Owens, 1971: 93b):

Cünbiş idüp lücce-i deryâ-yı eîşú
Eyledi mürâ-âbını gýyâ-yı eîşú

Bââda vü rââda ırmaâlar
Kýyuña yüz sürmek için çaâlar

Óıll-ı raèiyyetden idüp ictinâb
Óâfıó-ı şehir itmez idi fetó-i bâb

Òandaúını geçse per açup úuyýr
Ana taúayyur dir idi ehl-i sýr

Òaşyet ile baór olup óuşk-leb
Òavfdan emvâc úıyıyı çizdi hep

Bî-reh ü reh Âbile-i pây-ı leng
Yollarını eyler idi lâle-reng

Kühü'l-Ahbâr'da da bu eserden aşğıdaki beyitler örnek olarak verilmiştir (İsen 1994, 286):

Nükte-güöÄr-ı yem-i güftÄr-ı naáz
Muóbir-i aóbÄr u óikÄyÄ-ı maáz

Fülk-i maèÄniye açup bÄd-bÄn
Şöyle úılur lücce-i rÄzı beyÄn

Mir-i CezÄyir şeh-i mirÄn-ı àarb
äafder-i merdÄna dilirÄn-ı óarb

Óamd aña kim nice zamÄn nice dem
Aúdeñizde baädum anuñla úadem

Milket-i Efrenci yaúup yíúmuşuz
Deyrleri cÄnuna ot tiúmuşuz

MÄlik olup dilber-i tersÄlara
Úurra-i zünnÄr u çelipÄlara

Baña yeterdi ululuú Óaú èalim
äandalınuñ oàlanı olsam Yetim

Seydî Ali Reis'in Mir'ätü'l-Memâlik adlı eserinde de Lücetü'l-Ahyâr'dan birkaç beyit vardır (Kiremit 1999, 81-105):

Úaşları külekleri kim yaädırur
Herbiri deryÄda dökündi olur

ÚÄdir olan pençe-i şir-efgene
äunsa tedÄrükle äunar düşmene

Reéy-i úavi vÄóid ü düşmen miée
Bize yiter Äyet-i *kem min fÄée**

Şiir Dünyası

Pek çok sanatçıda olduğu gibi Yetimî'nin edebî kişiliğini hazırlayan etkenlerin başında hayatının ve çevresinin tesiri vardır.

Şairin hayatı hakkında bilgi verirken ömrünün yokluk içinde geçtiği belirtilmişti. Onun bu hali zaman zaman şiirlerine de yansımış, fakirlikten ve sıkıntılarından dem vurmıştır. Ancak bu konuda oldukça hassas olan Yetimî,

FuúarÄ ile ki oldum pÄ-dÄş

* Bakara, 2/249: "Nice az topluluk, daha çok bir topluluğu Allah'ın izniyle yenmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir."(Ali ÖZEK vd.: Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 1993).

Egmedüm beglere aâalara baş

(G. 80/1)

diyecek kadar da mağrurdur.

Karamanlı Şeyh Cemâleddin İshak, Yetîmî'nin hayatında ve edebî kişiliğinde oldukça önemlidir. Çünkü şeyhle tanışmadan önce harabâtî bir yaşayış süren şâir, şeyhe intisâb ettikten sonra tasavvufa yönelmiştir. Yazdığı 220 gazelin büyük bir kısmında tasavvuf neşvesi hakimdir. Şunu da vurgulamak gerekir ki, onun şiirlerinde tasavvuf sadece konu değildir, Şeyh Cemâleddin İshak'ı tanıdıktan sonraki hayatının ifadesidir. Yetîmî buna vesile olan şeyhine büyük bir mahabbetle ve saygıyla bağlıdır. Hatta aralarındaki bu bağlılığı Mevlânâ ile Şems-i Tebrîz arasındaki münasebete benzetir:

Ey CemÂli Şems-i Tebrîz-i zamÂnsın kim bu gün

Bu Yetime oÂlet-i MonlÂ olupdur sÿfilik

(G. 109/7)

Diğer taraftan gazellerinin 50'sinde mahlasıyla birlikte şeyhinin adını zikrederek bir anlamda ona olan bağlılığını ortaya koymuş, aynı zamanda tasavvufî düşüncesini özetlemiştir:

CemÂli emrine çün kim Yetimi imtiâÂl itdüñ

SuêÂl-i úil u úÂli úo daõı çÿn u çirÂdan geç

(G. 26/5)

Tire-dil kalmış idi itmese ger nÿr-ı CemÂl

Bu Yetimiyi bu gün şevú ile irşÂd göñül

(G. 124/8)

Divanının çoğunluğunu teşkil eden gazellerine tasavvuf hakim olsa da Yetîmî zaman zaman rindâne duygularını da dile getirmiş; aşk, meyhane, şarap, bezm, sâkî gibi konuları da işlemiştir. Samimî bir söyleyişle terennüm edilen bu manzumelerde lirik bir hava görmek mümkündür:

Naâme bünyÂd eylesün mıørÂb-ı meclis sÂúiyÂ

Girye itsün cÂm-ı pür-òÿn-Âb-ı meclis sÂúiyÂ

(G. 1/1)

Gÿşe-i Firdevsdür ey dil cenÂb-ı mey-kede

SÂúiler àılmÂn u kevâerdür şarÂb-ı mey-kede

(G. 180/1)

CÂm-ı gül-reng ile devr idüp benefşe sebze

áonca-leb ol nergis-i bimÂrı tenhÂ avladum

(G. 133/2)

Yetîmî de her divan şâiri gibi kendini rind olarak görüp zâhidlere çatmış ve her fırsatta rind-zâhid kavgasına girmiştir. Aynı zamanda “vâiz” redifli bir gazel yazarak bu zümreyi hasım telakki edip düşüncelerini ifade etmiştir.

Cem'ali pertevin görmez Yetimi dide-i zâhid
Øiy'ı şems mümkün mi göre öuff'ı nâ-binâ

(G.

3/6)

Keârete böyle óariâ olmaz idük olaydı
Ger dam'ında senüñ leöet-i vaódet vâeió
(G. 95/3)

İstedüm zühd ehli içre bulmadum
Rind-i dürd-âşâm-veş yâr-ı âadiú
(G. 107/5)

Yetimî bazı beyitlerinde şiirin nasıl olması gerektiği üzerinde durur. Ona göre şiir, kısa ve öz olmalıdır. Çok söz söylemek marifet değildir, çok söz söyleyebilen de bu konuda ilim sahibi sayılamaz. İlmin asıl işareti sözü kısa kesmektir. Çünkü hüner bir beyitte mümkün olabildiğince yoğun bir şekilde bütün hayalleri, duyguları aktarabilmektir:

âanma pür-gý olanı maèrifete âgehdür
Teşne-i èilmèalâmet suóan-ı kýtehdür
(G. 62/1)

Şiirde sanat yapılmasından yana değildir. Maksat, açık bir şekilde söylenmelidir. Genel olarak baktığımızda da Yetimî'nin şiirlerinde sesin değil sözün ön planda olduğunu söylemek mümkündür. Duygularını sanat kaygısına düşmeden; basit, külfetsiz dile getirmeyi tercih etmiştir. Gösterişli sözün insana çok şeref verebileceğini ancak sözü amaca ulaşacak nitelikte söyleyip sonra susmanın daha akıllıca olacağını düşünür:

Ümùuraú u meóâsin-i elfâó
Virür ins'ana çou şeref óauúâ

Üadd-i óâcetce söyleyüp de sükýt
Eylemek èâúilânedür ammâ
(Kıt'a I)

Aşağıdaki beyit de onun yapmacık olmaktan kaçındığının, yalın fakat etkili söylemek istediğini gösterir:

Şièrümüz virmemege býy-ı taâannýèya Yetim
âanèat u èilm ü kemâlât ile fenden geçdüm
(G. 135/6)

16. yüzyılın önceki yüzyıllardan daha farklı, daha süslü ve ağıdalı diline bakarak Yetimî şiirlerini oldukça sade, süssüz, anlaşılır bir biçimde kaleme almıştır.

Sözlerinin büyük İran şâirlerinin sözü gibi olduğunu ve onun belagatine kimsenin hayır demediğini, hatta Arap fasihlerinin bile, evet diyeceklerini söyleyerek övünür Bu aynı zamanda Yetimî'nin Türkçe'yi Arap ve İran dilleri kadar fasih ve belîğ gördüğünün ifadesidir:

Türki dilde Yetim sözlerüñe
Suðan-ı kümmel-i èAcem diyeler

LÀ diyen kim belÀatine anuñ
FuããóÄ-yı èArab neèam diyeler
(G. 58/5-6)

Şâir, Türkçe'yi ustaca kullanmıştır. Türkçe'nin ifade imkanlarından faydalanmış, şiirlerine anlaşılır ve samimi bir söyleyiş kazandırmıştır. Manzumelerinde Türkçe'yi hakim kılmaya gayret göstermiştir. Türkçe deyim ve atasözlerini kullanmış, bazen kendisi de atasözü gibi veciz sözler söylemiştir:

Üavşana úaç tazıya ùut dimedür gyyende
Müddeèi yatmış iken yÄr diye úaş yatar
(G. 64/ 4)

Yavaş olup baãıllup yavuz olup asılma
CÀnib-i sulóı úoma mevkiè-i cüréetde sakın
(G. 164/2)

èÁleme èuryÄn gelen èuryÄn gider diyü Yetim
Bu fenÄ yolında taófif eyledi riólet yükün
(G. 166/7)

Şâirin Farsça'ya da vâkıf olduğunu görüyoruz. Toplam 12 şiirini Farsça yazmıştır. Bununla birlikte diğerk çok şâirde görülebileceği üzere Divanında 17 beyitte âyet-i kerimelerden iktibas ve hadis-i şeriflere telmih yapmıştır.

Her devirde pek çok şâire ve yazara ilham kaynağı olan Mevlânâ, Yetimî'ye de kaynaklık etmiştir. Şiirlerinde ona sevgisini sık sık dile getiren şâir, Mevlânâ'nın Mesnevi'sine olan hayranlığını ifade eden "Mesnevi" redifli bir gazel yazmıştır:

èIşú ile óuunduáınca faál u bÄb-ı Meânevi
Şevú ile raúãa úoyar her şeyò ü şÄbı Meânevi
(G. 204/1)

Şiirlerinde duygudan ziyade fikri ön planda tutan ve hikmetâmez sözler söylemek isteyen Yetimî, eski filozofların en büyüğü olan akıl ve zekâ timsâli Eflatun ve onun öğrencisi Aristo'ya da atıfta bulunmuştur. Aşağıdaki beyitte şiirindeki hikmetli söyleyişi Eflâtunun adını anarak vurgulamak istemiştir:

Óikmet-Àimiz sözüñ irse CemÄli'ye Yetim
Dirdi rýóını şÄd eyledüñ Eflätÿn'un
(G. 114/5)

Yetimî bir şâir olarak kendini beğenir ve pek çok yerde güvenle kendinden övgüyle bahseder. Hatta bazen, zamanın diğer şâirlerinden üstün olduğunu düşünerek onları küçümser:

Ey CemÂli şeh-i naôm oldı Yetimî salıyor
ŞuêarÀ-yı úudemÀ ravvasına velveleler
(G. 60/5)

Óaúú budur muèciz-nümÀ elfÀô ile
Sözlerüm vardır ki ôarú-ı èÀdedür

èIúd-ı lüélü beöl ider àabè-ı Yetim
RÀygÀn olur gibi deryÀdadur
(G. 61/4-5)

Şâirliği hakkında pek tevazu sahibi olmasa da Yetimî, şiiirlerinde başka şâirlerin izlerini taşır. Gerek Türk edebiyatının gerek İran edebiyatının önde gelen sanatçılarının tesirinde kalmıştır. İran edebiyatından Firdevsî ve onun eseri Şehnâme, bunlar arasında önemlidir. Ayrıca Attâr ve eseri Mantiku't-Tayr'a olan hayranlığını da dile getirir:

FÀúa vü faúr ile şiièrüm bana Şeh-nÀme yeter
Naôm-ı Firdevsî ile vaâf-ı Peşenden geçdüm
(G. 135/5)
Meânevi-yi Óaøret-i MonlÀyile
Üns úutup Manùú-ı èAùùÀrı sev
(G. 168/4)

Çağdaşı olan Zâtî ve Kandî'ye pek de itibar etmez. Kendini onlardan üstün tutar:

YÀr ne kılsa èaczdendür bu ebyÀta Yetim
Bir nazire dimeye ZÀti ile Kandî bugün
(G. 151/5)

Yetimî, külfetsiz ifadesi, kalenderliği ve gazellerindeki tasavvufî söyleyişle 16. yüzyılın büyük şâiri Hayâlî ile bir tutulmuştur. Ancak o Hayâlî'yi kendine rakip görür ve beğenmez:

Leb-i suðan Yetim'e sunuldı ÓayÀli'yi
Úışr-ı kelÀm ile mezesiz lÀaa âaldılar
(G. 63/4)

Âşık Çelebi de tezkiresinde Yetimî'nin bu tutumunu dile getirip, şâirin divanında yer almayan, kendisini Hayalî'yle mukayese ettiği gazelini nakleder (Owens, 1971: yk.93b):

ÒayÀli baór-ı fikretde neheng-ÀsÀ ŐinÀverdür
Yetim ol baór-ı úaerında yüzer aavvÀã-ı gevherdür

ÒayÀli bÀz-ı bÀzy-yı belÀaatdür ŐikÀr almıŐ
Yetim anuñ gibi úuŐlar uçurmiŐ bÀd-ı áarãardur
ÒayÀli tià-ı elfÀõı áalarsa rubè-ı meskýna
Yetim elfÀõınuñ zir-i nigini heft-kiŐverdür

ÒayÀli ŐÀò-ı pür-ezhÀr-ı bÀà-ı óüsni behcetdür
Yetim eámÀr-ı óikmetle dıraòt-ı sÀye-güsterdür

ÒayÀli vÀdi-i Őièrũn olup güm-geŐte òayrÀni
Yetim ol vÀdiye düŐmiŐlere sÀlÀr ü reh-berdür

16. yüzyılda Türk denizciliğinin büyük geliŐme göstermesi, divan Őiirine gemici hayatının ve denizcilik terimlerinin aksetmesine sebep olmuştur.* O dönemde gemici terimleriyle Şiir yazmak adeta moda haline gelmiŐtir. İnceliğin ve zarafetin ön planda olduğu, bu yüzyıl divan Őiirine o zamanlar kaba sayılan gemici tabirlerini sokup bir yenilik, adeta bir moda yaratan Şâir Âgehî (öl. 1577)'dir. Ancak ondan 15-20 yıl önce Yetimî, gemici terimlerini kullanarak “*bi-bedel*” diye tavsif edilen bir kıt'a-i kebire yazmıştır. Tietze de Yetimî ile ilgili yaptđı değerlendirmelerde, onun gemicilik terimleriyle yazdđı kıtasının büyük bir ustalđın vasıflarını taŐıdđını, enterasan olmakla birlikte anlaŐılması güç bir manzume olduğunu dile getirir. Yazar ayrıca, Yetimî'nin Şiirde vezni itina ile tatbik ettiğine; *felek-fülk*, *anabaylık-babacuk*, *kuru salındı-suluk*, *kara-Akdeniz* gibi söz oyunlarına yer verdiğine ve beyitler arasında sıkı ilginin bulunduğuna değinir. Tietze'ye göre “*Barbaros*” kelimesinin geçtiği en eski Türkçe belge de bu manzumedir (Tietze 1953, 513-514). Yetimî'nin adı geçen kıt'ası Şu beyitlerle başlar:

Ger felek fülk olsa èÀúil midür ol
İòtiyÀr eyleye deryÀ seferin

Bu deñiz uyumaz bir düŐmendür
Çip dimez gerçi ki aldum òaberin

Pÿclar ursa varur çiyinetmez
Añlayanlar ùalazuñ Őyr u Őerin
Pupadur gerçi áaúın yapraúdan

* Divan Şiirinde gemici diliyle ilgili en geniŐ çalıŐma Andreas Tietze'ye aittir. Âgehî'nin kasidesi ve tahmisleriyle ilgili üç ayrı makale yayınlamıŐtır:

A. Tietze: “**XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili: Âgehî Kasidesine Nazireler**”, 60. Doğum Yılı Múnasebitiyle Zeki Velidi Togan'a Armađan, İstanbul, 1950, s.451-467.

A. Tietze: “**XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili: Âgehî Kasidesi ve Tahmisleri**”, Türkiyat Mecmuası, İstanbul, 1951, C.IX, s.113-138.

A. Tietze: “**XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili: Nigâri, Kâtibî, Yetim**”, 60. Doğum Yılı Múnasebitiyle Fuad Köprülü Armağanı, İstanbul, 1953, s.501-522.

Gele nÀ-geh äavamazsın òaùarın

Görinürden be görünmez çóudur
Úartaya bak seçesin baórin

Pusulayı gözlük idindi gözine
Ol ki deryAda didi yol seçerin

(Kıt'a XX/1-6)

Yetimî'nin gemici dili ile yazdığı diğér bir manzumesi olan murabbaı da dikkate değerdir. Özellikle ses açısından çok başarılı olan şiirde, adeta top sesleri ve "Allah Allah" nidaları duyulur. Şiir şudur:

Gel deñiz yüzlerini kÀfire teng eyleyelüm
äayó-a-i top ile dem-beste vü deng eyleyelüm
AllÀh AllÀh diyü gül-bang ile ceng eyleyelüm
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

Ceyş İslâm ile SulùÀn SüleymÀn úaradan
Baór ü berr fetóine èasker yürüdi bir aradan
Görelüm alnımıza her ne ki yazdı Yaradan
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

ŞÀh-ı äÄzinüñ olupdur çü äazÀ maülýbı
KÀfire gönderelüm äÄeiúalarla ùobı
äalalum Malta ile Baãúanaya Åşýbı
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

Nehb ü äÀretler ile Polyayı virÀn idelüm
Geçüp andan öte İspanyayı tÀlÀn idelüm
Ceneviz memleketin òÀk ile yeksÀn idelüm
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

AllÀh AllÀh diyü engine ùonanma äalalum
Portuúal memleketin Süddeye varup alalum
Fetó ü nuâretler olup ùabl-ı beşÀret çalalum
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

KÀfire äÀret için ùoàrılalı dümenler
Gemiler forsa yüzer ùorıdadur yelkenler
Yelteyüp birbirini cýş ile dir görenler
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

Nýh evin eyleyeli luüf-ı ÖudÀ meskenümüz
RýzgÀr oldu muvÀfıú ùolıdur yelkenümüz
äÄziler bu yola cÀn ile ùutup gerdenümüz
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

Nyh taòtına binüp başumuza şÀh olalum
Òıør-ı himmetle teveccüh idüp ÀgÀh olalum
Òayr-ı din Beg gibi áÀzi Bege hem-rÀh olalum
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

Şeş-cihÀta bu murabbaè äalup ÀvÀz-ı bülend
Atdı nuâretler ile úalèa-i Efrencence kemend
Ey Yetim ister iseñ olmaàa bir şÀh-levend
Gel ùonanmaya gidüp èazm-i Fireng eyleyelüm

(Murabbaè II)

Maalesef Yetimî, manzumeleriyle Âgehî kadar şöhret bulamamıştır. Bu terimleri kullananların en meşhuru kabul edilen Âgehî ile karşılaştırıldığında Yetimî'nin üslubunun daha gerçekçi olduğu açıktır. Yetimî'de tamamen bir sefere çıkış coşkunluğu vardır. Ancak Âgehî'nin şiirinde bu terimler, gemici bir sevgiliye olan aşkı ifade etmek için kullanılmıştır. Başka bir ifadeyle Âgehî, gemici diliyle bir aşk şiiri yazmıştır. Şâir, aşk denizinde fırtınaya yakalanmış bir gemi gibidir. Dolayısıyla, Âgehî'den yaklaşık yirmi yıl önce ölen ve Âgehî'ye oranla bu dili daha yoğun bir biçimde kullanan Yetimî, gemici terimleriyle şiir yazarların öncüsü olarak kabul edilmelidir.

Yetimî hakkında bilgi veren kaynaklar onun bu yönünü vurgulamakta ve üslûbundan övgüyle bahsetmektedirler:

Sehî Bey; “*DeryÀ seferin çoà idüp gemilere müteèallıú olan ıstılaóÀtı øabt eylemiş üstÀd kimsedür.*” diyerek Yetimî üstat olarak nitelendirir.⁹

Ahdî de övgüyle “*ol mâlik-i hüner ôÀhiren müsÀferet-i baór u berr úılmaà ile deryÀ èilminden àÀyetde bÀ-òaber olmuş ol cihetten ıstılaóÀtın gemicilerin øabt idüp ol dil ile bir úÀâide-i bi-bedel peydÀ úılmış ki ebyÀt-ı dürrer-bÀrı mânend- i dürr-i Yetim pesendide-i gýşı úabè-ı selîmdür*” der.¹⁰

Riyâzî “*ÓaúúÀ ki güher-i naôm-ı Àb-dÀrı reşk-i dürr-i Yetim'dür*” diyerek metheder.¹¹

Diğer taraftan Barbaros Hayreddin Paşa gibi Osmanlı denizcilik tarihine damgasını vurmuş bir amiralin gazalarını, bugün önemli şahsiyetler arasında adı geçmeyen Yetimî'ye nazmettirmesi dikkat çekici bir husustur. Seydî Ali Reis'ten ve başkalarından Yetimî'nin şiir söylemekteki kabiliyetini işiten Paşa'nın bu görevi Yetimî'ye, sadece içinde bulunduğu maddî sıkıntıdan onu kurtarmak için verdiğini düşünmemek gerekir. Bu bakış açısıyla baktığımızda Yetimî'yi, yaşadığı dönemde önemli bir şâir olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Sonuç olarak, her bakımdan ihtişam asrı olan 16. yüzyılın gemici şâiri Yetimî, büyük şâirlerin gölgesinde kalmıştır. Şiirinde faydacılık ummuş, sestem ziyade “söz” e önem vermiş, yapmacıklığa düşmemiştir. Sade, külfetsiz bir söyleyişle Türkçe'yi

⁹ Sehî Bey, **Heşt Behişt**, İstanbul Üniversitesi TY, No: 2540, yk. 130a.

¹⁰ Ahdî, **Gülşen-i Şuarâ**, Süleymâniye Ktp., Halet Efendi Bölümü, No.107, yk. 93b.

¹¹ Riyâzî, **Riyazü's-Şuarâ**, Topkapı Sarayı Müzesi, T.Y., H.1276.

ustalıkla kullanmıştır. Bütün bunların yanında gemici terimlerini şiire tatbik etmesi onu ayrıcalıklı kılmıştır.

KAYNAKLAR

Yazma Kaynaklar

- Ahdî, **Gülşen-i Şuarâ**, Süleymâniye Ktp., Halet Efendi Bölümü, No.107.
Kafzâde Faizî, **Zübdetü'l-Eşâr**, Ali Emiri Efendi, Millet Ktp. No: 1325.
Latîfî Çelebi, **Tezkiretü's-Şuarâ**, Ayasofya Ktp. No: 3142.
Nâil Tuman, **Tuhfe-i Nâilî**, Ankara Millî Ktp., MFA 5064.
Riyâzî, **Riyazü's-Şuarâ**, Topkapı Sarayı Müzesi, T.Y., H.1276.
Sehî Bey, **Heşt Behişt**, İstanbul Üniversitesi TY, No: 2540.

Basılı Kaynaklar

- Rıdvan Canım (2000), **Latîfî, Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ**, Ankara: AKM Yay.
Danişmend, İ. Hami (1971) **İzahlı Osmanlı Kronolojisi**, İstanbul.
Ergun, S. Nüzhet (1944) **Bektaşî Şâirleri ve Nefesleri**, İstanbul: Maârif Kitaphanesi
İpekten, Haluk (1996) **Divan Edebiyatında Edebî Muhitler**, İstanbul: MEB Yayınları.
İsen, Mustafa (1994) **Gelibolulu Mustafa Âlî, Kühû'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım**, Ankara: AKM Yayınları.
Kiremit, Mehmet (1999) **Seydî Ali Reis, Mir'âtü'l-Memâlik**, İnceleme-Metin-İndeks, Ankara: TDK Yayınları
Köprülü, M. Fuad (1989) **Edebiyat Araştırmaları II**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Kutluk, İbrahim (1997) **Beyânî, Tezkiretü's-Şuarâ**, Ankara: TTK Yayınları.
Levend, Ağâh Sırrı (1956) **Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi**, Ankara: TTK Basımevi
Mehmed Süreyya (1308) **Sicill-i Osmânî**, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
Ocak, A. Yaşar (1992) **Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfilik: Kalenderîler**, Ankara: TTK Yayınları.
Owens, G.M. Meredith (1971) **Meşâirü's-Şuarâ or Tezkere of Âşık Çelebi**, Londra.
Pakalın, M. Zeki (1972) **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü**, İstanbul: MEB Basımevi
Piroğlu (Göre), Zehra (1996) **Yetûmî, Hayatı Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni**, Konya (SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
Şemseddin Sâmî (1996) **Kâmusu'l-A'lâm**, Ankara: Kaşgar Neşriyat.
Tietze, Andrea (1953) "XVI. Asır Türk Şiirinde Gemici Dili", **60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı**, DTCF Yayınları, İstanbul, 1953. s. 501-522